

25 ANYS DE TIANANMEN

Fa 25 anys els líders xinesos van aixafar el moviment per la democràcia a la plaça de Tiananmen. Aquesta foto del manifestant va esdevenir una icona.

La Xina esborra els records de Tiananmen

Fa vint-i-cinc anys, l'exèrcit xinès va reprimir violentament les protestes de la plaça Tiananmen. Fins avui, Pequín utilitza la pressió, la censura i diners per sufocar qualsevol tipus de commemoració de l'important incident en una Xina jove i prometedora.

El reformista Hu Yaobang, 73 anys, un dels pocs polítics que els xinesos realment han adorat, moria el 15 d'abril de 1989. Quan els líders del partit, que l'havien fet caure de la seva posició com a secretari generals dos anys abans, l'enterraven, 100.000 estudiants es van reunir a la plaça Tiananmen per demanar la revisió de la versió oficial. L'incident va marcar l'inici dels

fets revolucionaris de 1989 al llunyà Pequín.

El vespre després de la mort de Hu, el seu fill demanà a l'amic historiador Zhang Lifan que deixés constància del que passés en els dies i setmanes a venir. Digué a Zhang que els membres de la família Hu estaven massa cansats per fer-ho.

Avui, Zhang, que llavors tenia 38 anys, és un dels líders intel·lectuals xinesos.

Tenia 300.000 seguidors fins al novembre passat, quan els censurs van tancar-li el bloc. Zhang és un home de 63 anys, alt, afable i bromista. Quan busca una paraula o un record, mou el cap d'una banda a l'altra i es prem el front amb la mà esquerra. Duu un anell platejat en forma de calavera, un *memento mori* que li va donar un monjo budista.

Les setmanes posteriors al 15 d'abril de 1989, Zhang va involucrar-se en les

Pel 25è aniversari de la massacre ha augmentat el nombre de patrulles a la plaça.

fets que s'esdevenien més del que hauria cregut el vespre següent de la mort de Hu Yaobang. Ha esperat més d'un quart de segle a publicar una part de les seves memòries i parlar en públic de les seves experiències. "Tenia fred el matí de l'enterrament", diu. "Hi havia milers de manifestants a fora, mentre que, a dins, l'edifici, el líder màxim Deng Xiaoping, l'home de 84 anys que una vegada més s'havia tornat a tenyir els cabells, caminava amb fortes passes amunt i avall com un jove aïrat. Jo era al seu costat. Ell estava decidit i preparat per a la batalla".

La primavera de 1989, Deng, que havia perdut popularitat en dues ocasions durant la Revolució Cultural, veia que la feina de tota una vida perillava: l'obertura econòmica de la Xina sota el domini del partit. "Sabia que no viuria una tercera recuperació", diu Zhang. "La por va posar punt i final al malestar a Tiananmen".

"L'amnèsia forçosa". Durant la Revolució Cultural a finals dels anys 60, es va prohibir l'obra de desenes de milers d'acadèmics, artistes i escriptors, i molts van morir pels cops i les pallisses. "Sabia la mena de paraules amb què hauria tingut problemes" diu Zhang, "i havia deixat d'escriure el meu diari anys abans". Tot i així, va acceptar la petició de la família de Hu. "Els historiadors no solen tenir l'oportunitat de ser testimonis d'uns fets que conformaran la història".

De fet, va ser un esdeveniment que va fer història. L'any 2014, Europa commemora el vint-i-cinquè aniversari d'un moment decisiu. Mentre Alemanya celebra la caiguda del Mur de Berlín, els països de l'antic bloc de l'Est commemoren l'alliberament del comunisme.

Però els líders de la Xina no veuen cap raó per celebrar les protestes que es van iniciar a les portes del seu palau i van causar estralls als carrers per primer cop el 1989. El nom del país continua identificant la Xina com a república popular i, segons els llibres, fa 25 anys no va passar res significatiu. Quan s'escriu el número "1989" al Baidu Baike, la versió xinesa de la Viquipèdia, es llegeix una resposta: "1989 és el número entre 1988 i 1990".

Els dirigents no tan sols ignoren l'aniversari, sinó que han esborrat l'incident de la memòria col·lectiva, tot i l'impacte profund que ha causat en l'elit intel·lectual actual. El sinòleg Frank Dikötter, descriu la política del govern com una "amnèsia forçosa". Els països autoritaris, evidentment, acostumen a desestimar fets històrics.

No obstant això, irònicament, el Partit Comunista de la Xina es pren la seva versió molt seriosament. Els oficials del partit evocuen constantment la història en els seus discursos i, des de 1989, s'han creat desenes de càtedres d'història, s'han introduït dies de memòria històrica i s'han pronunciat innumerable conferències. Tot i així, el partit fa callar qualsevol intent d'afrontar la seva pròpia història, la qual inclou centenars de morts en la massacre de Tiananmen i milions que van morir a les campanyes massives durant els anys de l'anterior líder, Mao Zedong, a través de la reforma agrària, el "Gan Salt Endavant" i la Revolució Cultural.

Negació sense precedents. Fins i tot entre països autoritaris, la negació de la Xina de la seva pròpia història contemporània no té precedents. Durant els 25 anys després de Tiananmen, el país no sols ha emergit econòmicament, sinó que també ha experimentat una explosió cultural. I ara, les editorials xineses, els estudis cinematogràfics, a més de les universitats, els *think tanks*, els museus i les companyies d'internet estan produint cultura en la qual manca una gran part de la seva història. La versió xinesa de la novel·la distòpica de Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, podria anomenar-se ben bé "Fahrenheit 1989", una societat en què el règim ha esborrat els records incòmodes, per tal que milions de joves xinesos avui no sàpiguin què va passar a la plaça Tiananmen.

Una setmana després del servei del memorial per a Hu Yaobang, Zhang Lifan va rebre una segona petició, aquesta vegada per part del Govern. El president de la Unió Soviètica Mikhaïl Gorbtxov havia estat convidat a visitar Pequín i el règim no volia que la recepció fos deslluïda pels milers de persones que protestaven a fora. Homes com Zhang, professor a l'Acadèmia de Ciències Socials de Pequín, coneixen els estudiants. El Govern li va demanar que actués d'intermediari.

"Setmanes abans m'havia trobat amb els estudiants i hi havia debatut en un pis a Dasuzhou Alley", diu Zhang. Un dia de maig, al cap de 25 anys, ell i la seva dona busquen el pis a prop de Tiananmen, on va trobar-se amb els estudiants. Però la cerca fracassa. Com la majoria dels edificis que hi ha a prop de la Porta de la Pau del Paradís (Porta de Tiananmen), els de Dasuzhou Alley estan ara ocupats pels oficials del partit i les seves famílies. Hi ha grans muralles, portals imponents i càmeres de seguretat a tot arreu. Quan Zhang para de caminar durant un moment i assenyala a on hi havia el pis, una parella surt de la massa de turistes i el fotografia. És obvi que són agents de paisà.

Zhang, sense deixar-se intimidar, continua la seva explicació: "Vaig passar dies corrent amunt i avall entre la plaça Tiananmen i l'oficina del Front de Treball Unit, que teòricament s'havia de posar en contacte amb els estudiants. No vaig dormir gaire".

Divisió als dos bàndols. De bon començament que ja va notar signes de divisió als dos bàndols, diu Zhang. Al Govern, explica, els reformistes perdien terreny. Entre els estudiants, milers de nous manifestants arribaven cada dia i feien pressió al grup central, que havia romàs a la Plaça Tiananmen des del principi i estava desitjant negociar la retirada.

Abans que s'imposés la llei marcial, Zhang va guiar un dels líders dels negociadors del Govern entre els punts de control fins a arribar a la tenda principal dels manifestants.

"Tots vam seure a terra, i un dels líders dels estudiants va presentar el cap de la delegació als seus companys. 'Aquest d'aquí és Yan Mingfu del Front de Treballadors', va dir, 'un bon home del siste-

ma. Escolteu el que ha de dir i doneu una oportunitat als *reformistes*. Però llavors Yan Mingfu li va fer una puntada de peu. En aquell moment ja era massa perillós ser identificat com a reformista”.

L’endemà, el 19 de maig, els manifestants van votar si desallotjarien la plaça o es quedarien. El resultat fou negatiu. “Vaig sortir corrents a trobar l’oficial encarregat. Estava sorprès, perquè ell pensava que s’havien donat consignes diferents al Govern” diu Zhang. Aquell vespre, els estudiants van demanar una altra reunió amb el govern, i Zhang els va portar a veure l’oficial. “El to havia canviat radicalment en cosa de poques hores. Ara l’oficial preguntava: ‘Què més s’ha de discutir? Feu mitja volta i mireu què diuen a la televisió’”.

El primer ministre Li Peng havia sortit a la televisió per declarar la llei marcial. “Això posava punt i final a la meva missió”, diu Zhang. “Estava decebut per tots dos bàndols, perquè sabia que s’havia perdut una oportunitat històrica”.

Esforsos immediats per enterborir la massacre. La nit del 3 de juny de 1989, l’armament va avançar a la plaça Tiananmen. Hi van morir centenars de manifestants que ni s’haurien imaginat que els soldats obeïrien les ordres d’obrir foc a Pequín. També fora de la capital molts van perdre la vida. La xifra exacta de morts és desconeguda ara com ara. Així que s’esdevingué la massacre, van començar els esforços per ocultar-la

Molts dels líders estudiantils més importants havien aconseguit fugir fora del país. Els manifestants que van ser arrestats van desaparèixer a les presons durant mesos i anys, molts van ser condemnats a mort. Els qui havien declarat públicament la seva solidaritat amb ells, com ara alguns periodistes, se’ls va degradar o acomiadar de la feina. El líder del partit, Zhao Ziyang que, tal com Zhang va descobrir més tard, havia demanat l’ajuda d’acadèmics, va ser destituït i condemnat a arrest domiciliari. Va morir el 2005.

Però el factor determinant en la desaparició de la massacre de Tiananmen de la memòria col·lectiva xinesa és la manera com el règim va tractar centenars de milers de simpatitzants a les escoles xineses i a les universitats, la generació de 1989, que ara forma part del nucli de la Xina com a nació cultural.

“En un moment donat d’aquella tardor vam ser convocats per l’acadèmia”, diu Zhang. “Ens van dir que seguèssim en un cercle i que entreguéssim els nostres informes. Quan va ser el meu torn, van dir: ‘Camarada Zhang Lifan! Què has fet?’ Com a resposta, vaig preguntar: ‘És una pregunta o una ordre?’ Era una ordre i, evidentment, sí que havia fet més que qualsevol altre”.

La vida després de Tiananmen.

Després d’aquell dia, diu que va rebre visites policials. Els interrogatoris eren cada cop més durs, i Zhang temia que no l’arrestessin algun dia. “En comptes d’això, els ànims van canviar de cop. Les beques universitàries i els pressupostos per a conferències i investigació van pujar de sobte, i l’acadèmia floria”, recorda.

Arreu del país, els historiadors van començar a escriure biblioteques senceres d’assajos i llibres sobre la humiliació de la Xina en les guerres de l’opi, la història del marxisme i l’esclat de la nació xinesa sota el Partit Comunista. “La major part de tot allò era completament inútil des d’un punt de vista acadèmic i tampoc es perfilava com a narrativa històrica”.

Zhang va continuar la seva feina durant un temps. “Encara recordo el que vaig dir en el comiat: tu i jo ja no formem part del mateix wok. Ja no encaixem”. Des de llavors, ha estat escrivint el seu bloc i de tant en tant ha publicat un llibre o un assaig, com les memòries del funeral de Hu Yaobang de l’any passat a la revista *Yanhuang Chunqiu*, que van generar queixes dels editors i dels censors del govern. “Aquells que no participen a escriure la història oficial d’aquest país han de pensar molt atentament sobre què estan escrivint i el risc a què s’exposen”, diu Zhang.

Des de la repressió de l’aixecament de Tiananmen, el poder del Partit Comunista s’ha sostingut en quatre pilars, explica l’expert en Xina, Minxin Pei: el creixement ferm, la repressió sofisticada, el nacionalisme patrocinat per l’Estat i les cooptacions de les elits socials. Els intel·lectuals de la Xina juguen un paper central en aquesta estructura de poder, ja sia de manera voluntària o involuntària. Han beneficiat el *boom* econòmic més que no pas la majoria dels xinesos, i han estat alhora víctimes de la censura i el control de l’Estat i autors de narracions poderoses

Centenars de persones van morir en la massacre de Tiananmen.

sobre l’esplendor de la nació, l’eclosió del partit i la victòria contra els enemics de la Xina. Una història que exclou qualsevol menció als desastres i les muntanyes de cossos que s’amunteguen a la història del país.

Oliver Stone: enfrontar-se a la pròpia història.

A mitjan abril, coincidint amb el 25è aniversari de la mort del reformista Hu Yaobang, l’*establishment* cultural de Pequín va escoltar el que havia de dir un dels més grans fans de la Xina en les classes creatives de l’Oest, el director nord-americà obsessionat amb la història, Oliver Stone. Va ser convidat a parlar sobre cooperació entre Hollywood i la indústria cinematogràfica xinesa en el Festival de Cinema Internacional de Pequín.

El missatge de Stone va ser desatès, com a mínim públicament. Abans de qualsevol cooperació significativa entre Hollywood i els estudis de cinema xinesos, va dir, el país haurà d’assumir la seva història material. “Mao Zedong ha estat tractat com un gran personatge en desenes i desenes de pel·lícules xineses, però mai no se l’ha criticat”, els va dir. “Ja és hora, s’ha de fer una pel·lícula sobre Mao, sobre la Revolució Cultural. Cal que s’obrin, que remouin les aigües i deixin que la vertadera creativitat emergeixi en aquest país”.

Ell entén que els líders de l’estudi cinematogràfic de Pequín evitin parlar del Tibet o dels aldarulls a la regió de Xinjiang, va dir. “Però no de la pròpia història, per l’amor de Déu.”

El públic va aplaudir.

Bernhard Zand a Pequín

© Der Spiegel

Traducció de Gemma Repiso